

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ԵՎ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԵՆՏՐՈՆ

Վերլուծական տեղեկագիր

2018Թ. ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ.
ՑԱՆՑԱՅԻՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆ

№ 12

Երևան – 2018

YEREVAN STATE UNIVERSITY
CENTER FOR CIVILIZATION AND CULTURAL STUDIES

Analytical Bulletin

THE PROCESSES IN ARMENIA IN 2018:
NETWORKED THINKING

№ 12

Yerevan 2018

ISSN 1829-4502

Հրատարակվում է ԵՊՀ Քաղաքակրթական և մշակութային հետազոտությունների կենտրոնի գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Համարի գլխավոր խմբագիր՝ Դավիթ Հովհաննիսյան

Խմբագրական կազմ՝ Աննա Գևորգյան, Շուշան Կյուրեղյան, Տաթևիկ Մկրտչյան, Հայկ Քոչարյան

Խմբագրական խորհուրդ՝
Դավիթ Հովհաննիսյան

բ.գ.թ., պրոֆեսոր, Արտակարգ
և լիազոր դեսպան (նախագահ)

Արամ Մինոնյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ,

Ռուբեն Սաֆրաստյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս

Արման Կիրակոսյան

պ.գ.դ., պրոֆեսոր,
Արտակարգ և լիազոր դեսպան

Ռուբեն Շուգարյան

պ.գ.թ., Ֆելթչերի իրավունքի և
դիվանագիտության դպրոց,
Թաֆթս համալսարան (ԱՄՆ)

Աննա Օհանյան

քաղ.գ.դ. քաղաքագիտության և
միջազգային հարաբերությունների
պրոֆեսոր, Սթոնհիլ Բոլեջ (ԱՄՆ)

Սերգեյ Մինասյան

քաղ.գ.դ.

Հայկ Քոչարյան

պ.գ.թ., դոցենտ

© Քաղաքակրթական և մշակութային
հետազոտությունների կենտրոն, 2018
© Երևանի պետական համալսարան, 2018

Volume Editor-in-chief: David Hovhannisyan

Editorial Staff:

Anna Gevorgyan, Shushan Kyureghyan, Tatevik Mkrtchyan, Hayk Kocharyan

Editorial Board:

David Hovhannisyan	Professor and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
Aram Simonyan	Doctor Professor, Corresponding Member of the Academy of Science of Armenia
Ruben Safrastyan	Doctor Professor, Member of Academy of Science of Armenia
Arman Kirakosyan	Doctor Professor and Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary
Rouben Shougarian	Doctor, Fletcher School of Law and Diplomacy, Tufts University (USA)
Anna Ohanian	PhD in Political Science, Richard B. Finnegan Distinguished Professor of Political Science and International Relations, Stonehill College (USA)
Sergey Minasyan	Doctor of Political Science
Hayk Kocharyan	Doctor of History

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Դավիթ Հովհաննիսյան

ՑԱՆՑԵՐԻ ԵՎ ՑԱՆՑԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԷՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒԻՐՁ.....7-17

Նվարդ Մանասյան

ՑԱՆՑԵՐՈՒԲ ՓՈԽԱՐԺԵՔԱՅԻՆ ԿԱՄ ՈՉ ՍԻՆՏԱԿՏԻԿ
ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՐՋՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ
ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ.....18-38

Նունե Դիրսեյան

21-ԲԴ ԴԱՐԻ ՑԱՆՑԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ.
ՍԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐ ԵՎ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.....39-51

Շուշան Կյուրեղյան

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ՀԱՅԵՐԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ 2018թ. ԳԱՐՆԱՆԸ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ
ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ. ԶԱՅԼ ԴԵՊԻ
ՑԱՆՑԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ.....52-92

Հասմիկ Փարեմուզյան

ԿՐԱՍՆՈՂԱՐԻ ԵՐԿՐԱՄԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ ԳԱՐՆԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ
ՈՒՆԵՑԱԾ ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ.....93-117

Աննա Գևորգյան

ԻՐԱՆԻ ԵՎ ԻՐԱՆԱՀԱՅԵՐԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ 2018թ.
ԳԱՐՆԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ
ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ.....118-131

Տարսիկ Պետրոսյան

2018թ. ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ
ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԵՎ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ
ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ.....132-169

Տարսիկ Մկրտչյան,

ԱՍԵՐԻԿԱՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐԸ
ԳԱՐՆԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ
ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ.....170-209

CONTENT

<i>Davit Hovhannisyan</i> NETWORKS AND THE NETURE OF NETSTATE.....	7-17
<i>Nvard Manasyan</i> THE POSSIBLE STRUCTURES OF DIVERSIONS OF EXCHANGE BASED OR NON- SYNTACTIC COMMUNICATIONS IN NETWORKS	18-38
<i>Nouneh Dilanyan</i> EDUCATION IN THE 21ST CENTURY: NETWORKING CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	39-51
<i>Shushan Kyureghyan</i> THE REACTION OF ARMENIAN COMMUNITY OF MOSCOW TO THE SPRING EVENTS IN ARMENIA, 2018: A STEP TO THE NETSTATE.....	52-92
<i>Hasmik Paremuzyan</i> THE REACTION OF ARMENIAN COMMUNITY OF KRASNODAR REGION ON EVENTS WHICH TOOK PLACE IN ARMENIA IN SPRING	93-117
<i>Anna Gevorgyan</i> RESPONSE OF IRAN AND IRANIAN ARMENIANS TO 2018 SPRING EVENTS IN ARMENIA.....	118-131
<i>Tatevik Petrosyan</i> 2018 SPRING EVENTS IN ARMENIA AND THE REACTION OF THE FRENCH-ARMENIAN COMMUNITY.....	132-169
<i>Tatevik Mkrtchyan,</i> THE REACTIONS OF ARMENIAN COMMUNITY IN THE USA TO THE SPRING EVENTS IN ARMENIA, 2018.....	170-209

**ԻՐԱՆԻ ԵՎ ԻՐԱՆԱՀԱՅԵՐԻ ԱՐՁԱԳԱՆՔԸ 2018թ.
ԳԱՐՆԱՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ
ԻՐԱԴԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ**

Աննա Գևորգյան

ԵՊՀ Քաղաքակրթական և մշակութային

հետազոտությունների կենտրոն

anna.gevorgyan@ysu.am

*Բանալի բառեր՝ Իրան, իրանահայեր, տնտեսական կապեր,
հեղափոխություն*

2018 թվականի գարնանը Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձությունների վերաբերյալ արձագանքները հայկական հին ու նոր համայնքներում թույլ են տալիս խոսել այդ հեղափոխության համազգային բնույթի մասին: Թեև ֆորմալ առումով հայ գաղթօջախների համայնքային կառույցները սերտ կապեր ունեն Հայաստանի նախկին իշխանությունների հետ, բայց երկրում տիրող ոչ ժողովրդավարական բարքերը, կոռուպցիան ու հովանավորչությունը չէին շրջանցում նաև «Հայաստան-Սփյուռք» հարաբերությունները և այդպիսով Համայնքներին նույնպես դարձնում փոփոխությունների շահառու: Անհատական մակարդակում, սակայն, հստակ տարբերակում կա ավանդական (մեծամասամբ Եղեռնի արդյունքում աշխարհասփյուռ հայության կողմից ձևավորված) ու նոր սփյուռքի (ՀՀ անկախությունից հետո Հայաստանից արտագաղթածների կողմից ձևավորված) ներկայացուցիչների վերաբերմունքի մեջ՝ կապված այս իրադարձությունների ընկալման հետ: Եթե նոր սփյուռքի ներկայացուցիչները, քաջատեղյակ լինելով հայաստանյան ներքաղաքական կյանքի նրբություններին ու առանձնահատկություններին, իրենց ակտիվ մասնակիցն են

համարում Հայաստանում տեղի ունեցող ցանկացած գործընթացի՝ անկախ այն հանգամանքից, թե ինչ վերաբերմունքով են մասնակցում այդ գործընթացին, ապա ավանդական սփյուռքի ներկայացուցիչների համար Հայաստանն ավանդաբար ոչ շոշափելի, պատմական, միֆական մի երևույթ է, որի ներսում տեղի ունեցող խմորումները շատ չեն հետաքրքրել միֆական պատկերացումներով ապրողներին:

Այս մոտեցումը սկսում է փոխվել էլեկտրոնային լրատվամիջոցների շնորհիվ. Հայաստանը Սփյուռքին հասանելի է դառնում կայքերի, բլոգների, սոցիալական ցանցերի միջոցով: Ֆրանսիացի հասարակագետ Լորանս Ռիտտերը, անդրադառնալով Հայաստան-Սփյուռք երկխոսությանը, նշում է, որ էլեկտրոնային մամուլի, սոցիալական ցանցերի առկայությունն էապես փոխել է Սփյուռք-Հայաստան կապի որակը. «Իրավիճակը սկսում է փոխվել էլեկտրոնային լրատվամիջոցների շնորհիվ. Հայաստանը Սփյուռքին հասանելի է դառնում կայքերի, բլոգների, սոցիալական ցանցերի միջոցով... Հետզհետե ավելի անհնար է դառնում, որ անտեղյակ լինեն, թե ինչ է տեղի ունենում Երևանում, Մոսկվայում և կամ Լոս Անջելեսում: Հայկական սփյուռքերն այժմ միմյանց հետ ցանցով կապված են, իսկ Հայաստանի հետ կապը նշանակալիորեն փոխվել է: Հավելենք նաև, որ դրանում մեծ է ավանդական սփյուռքում հայտնված հայաստանցիների դերը»¹:

Միաժամանակ, Մերձավոր Արևելքի տարածաշրջանի աշխարհաքաղաքական զարգացումներով պայմանավորված, ավելի ու ավելի շատ հայեր Մերձավոր Արևելքից, ՀՀ

¹ Լորանս Ռիտտեր, «Հայկական ինքնությունը սփյուռքում. Արդիականության և հայապահպանման միջև», <http://repairfuture.net/index.php/hy/identity-standpoint-of-armenian-diaspora-ar/armenian-identity-in-the-diaspora-between-modernity-andpre-ervation-armenian>, հղված՝ <http://noravank.am/upload/pdf/DIASPORAS%20STANDPOINTS%20ON%20REPUBLIC%20OF%20ARMENIA%20GEOPOLITICAL%20ORIENTATIONS.pdf>

քաղաքացիություն ձեռք բերելով ու երկքաղաքացի դառնալով, Հայաստանում անշարժ գույքի, ինչպես նաև բիզնեսների սեփականատերեր են դառնում ու այդպիսով կերպավորվում նաև ՀՀ ներքաղաքական կյանքի մասնակցի ու շահառուի:

Իրանի հայկական համայնքը ավանդական սփյուռքի (Եղեռնից դարեր առաջ ձևավորված) ամենապահպանողական համայնքներից մեկն է, որի՝ չորսդարյա պատմությունը խարսխված է հենց ավանդույթապաշտության ու պահպանողականության վրա. իսլամական միջավայրում լինելով՝ հայկական այս համայնքի գոյատևման երաշխիքը դրսի ու ներսի միջև հնարավոր ամուր պատնեշներ կառուցելն ու սեփական ինքնության ցուցիչների հանդեպ վառ արտահայտված պաշտպանական բնագոն է եղել: Իրանի հայկական համայնքի կապը անկախացած Հայաստանի հետ ավելի սերտ է դառնում, Իրանի հայկական համայնքի բազում ներկայացուցիչներ տեղափոխվում են Հայաստան՝ սովորելու, աշխատելու, մշտական բնակության: Ի տարբերություն արևմտյան երկրների հայկական համայնքների, Իրանի համայնքի համար Հայաստանը կրկնակի գրավիչ է՝ ոչ միայն որպես հայրենիք, այլ նաև որպես ավելի ազատ երկիր: Իսկ այն հանգամանքը, որ Իրանի հայկական համայնքը միակն է, որի գործածական լեզուն արևելահայերենն է², ավելի դյուրին է դարձնում իրանահայերի՝ Հայաստանում ինտեգրվելու խնդիրը: Իսկ Հայաստանում հաստատված իրանցիներն էլ իրենց հերթին ավելի են ամրապնդում Հայաստանի և Իրանի հայկական համայնքի միջև եղած կապերը՝ բարեկամական, ընկերական, աշխատանքային ու բազում այլ հարաբերությունների միջոցով:

² Վահան Բայբուրդյան, «Իրանի հայ համայնքը. արդի հիմնախնդիրներ», էջ 7, Երևան, 2013, հասանելի հետևյալ հղմամբ՝ <http://www.mindiaspora.am/res/Hratarakumner/2014/bayburdyan%20nor.pdf>

Այս ամենով հանդերձ, սակայն, Իրանի հայկական համայնքի ընկալումները Հայաստանի մասին մեծապես ավանդական կուսակցական և հատկապես դաշնակցական պրիզմայով են անցնում: Այս հանգամանքները հաշվի առնելով՝ պատահական չի կարելի համարել, որ Հայաստանում տեղի ունեցող թավշյա հեղափոխության օրերին նույնպես, Իրանի հայկական համայնքը նախ լուռ էր, հետո անհանգիստ անորոշ փոփոխությունների մոտալուտ գալիքից, իսկ հետո, ի դեմս, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության, իրեն շարժման աջակից էր համարում: Թվարկաձու փուլերի ընթացքում իրանահայկական մամուլում սկզբում բացակայում են, իսկ հետո հայտնվում հիշատակումներ ՀՀ իրադարձությունների մասին, հատկապես դաշնակցական «Ալիք» օրաթերթում ու այլ լրատվամիջոցներում:

Արտատպումներ հայկական մամուլից

Հատկանշական է, որ իրանական մամուլի պարբերականներում վերլուծականներ որպես կանոն չեն տպագրվում, փոխարենը արտատպվում են հայաստանյան թերթերի խմբագրականներ, վերլուծական այլ նյութեր, ինչպես նաև թարգմանաբար ներկայացվում են իրանական թերթերի այն հրապարակումներն ու վերլուծությունները, որ վերաբերում են Հայաստանին:

Այս իմաստով, հետազոտության համար առանցքային խնդիրներից էր մի կողմից ուրվագծել հայաստանյան մամուլից իրանահայկական պարբերականներում հայտնվող նյութերի բովանդակությունն ու դրանց արտատպման դինամիկան, մյուս կողմից հետևել իրանական մամուլի արձագանքների հայաստանյան իրադարձություններին ու դրանց արտացոլմանը վերանշված մամուլում:

Այսպես, հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ իրանահայկական մամուլում արտատպվել են մեծամասամբ չեզոք կամ որևէ կողմին լիովին չսատարող բովանդակությամբ վերլուծականներ, որոնց մեջ չկա առանձնակի ոգևորություն տեղի ունեցողի կապակցությամբ և չկա նախկին իշխանությունների հանդեպ բացահայտ քննադատություն: Ամենից հաճախ իրանահայկական պարբերականները արտատպել են «Առավոտ» օրաթերթի գլխավոր խմբագիր Արամ Աբրահամյանի խմբագրականները:

Իրանական արձագանքներն ու իրանական մամուլի անդրադարձները

Իրանական պաշտոնական շրջանակները Հայաստանի իրադարձություններին արձագանքել են միայն Նիկոլ Փաշինյանի՝ վարչապետ ընտրվելուց մեկ շաբաթ հետո. նախագահ Ռուհանին շնորհավորական իր խոսքը ՀՀ վարչապետին փոխանցել է հեռախոսագրույցի ընթացքում: Շնորհավորական խոսքում Իրանի Իսլամական Հանրապետության նախագահը հույս է հայտնել, որ Փաշինյանի պաշտոնավարման ընթացքում «սկանատեսը կլինենք երկկողմ հարաբերությունների օրեցօր զարգացմանը և խորացմանը»³:

Նույն օրերին Իրանում, հայկական համայնքի ջանքերով տեղի է ունենում կլոր սեղան-քննարկում իրանցի քաղաքագետ Վալի Քալեջիի և Իրանի մեջլիսի հայ պատգամավոր Ժորժ Աբրահամյանի մասնակցությամբ⁴: Ուշագրավ է իրանցի

³ «Փաշինյանին շնորհավորել է Իրանի նախագահը», <https://www.aysor.am/am/news/2018/05/17/%D4%BB%D6%80%D5%A1%D5%B6%D5%AB-%D5%B6%D5%A1%D5%AD%D5%A1%D5%A3%D5%A1%D5%B0/1415745>

⁴ «Մտորումներ Հայաստանի քաղաքական զարգացումներում Դաշնակցութեան կատալիտիկ դերի մասին»

քաղաքագետի զեկույցի վերնագիրը, որ կոչվում է՝ «Դաշնակցությունը՝ որպես հայաստանյան իրադարձությունների կատալիզատոր»: Ջեկույցում, որի հայերեն թարգմանություն «Ալիք» օրաթերթը տպագրել է իր էջերում, քաղաքագետը, պատմական էքսկուրս կատարելով, ներկայացնում է Հայաստանի ներքաղաքական կյանքի առանցքային իրադարձությունները՝ անկախությունից ի վեր, և դրանց բոլորի դեպքում վճռորոշ համարում Դաշնակցության մոտեցումները, դիրքորոշումներն ու վերաբերմունքը:

Իրանական մամուլը անդրադարձել է այս իրադարձությանը ու սրանից զատ ևս մի քանի հարցազրույցներով հիշատակել Հայաստանն ու Հայաստանում կատարվող իրադարձությունները:

«Էթեմաադ» թերթում տպագրված ու մի շարք այլ պարբերականներում արտատպված «Լրագրող վարչապետը» վերտառությամբ հոդված-հարցազրույցի մեջ, օրինակ, ներկայացվում է իրադարձությունների ընթացքը, Նիկոլ Փաշինյանի կերպարը ու այնուհետև նրա հետ ունեցած հարցազրույցը, որի մեջ ընդգծվում են հայ-իրանական անսասան բարիդրացիական հարաբերությունները, այդ հարաբերությունների՝ հետագա զարգացման երկուստեք կարևորումը⁵: Հատկանշական է, որ հարցազրույցի ընթացքում իրանցի լրագրողը ՀՀ վարչապետին հարցնում է այաթոլլահ Խոմեյնիի՝ ԽՍՍՀ առաջին քարտուղար Գորբաչովին ուղղված նամակի մասին՝ այդպիսով ակնարկելով կրոնի ու պետության փոխհարաբերությունների ու կրոնի հանդեպ պետության վերաբերմունքի մասին:

<http://www.alikonline.ir/news/political/armenia/item/մտորումներ-հայաստանի-քաղաքական-զարգացումներում-դաշնակցութեան-կատալիտիկ-դերի-մասին>

⁵ نخست وزیر روزنامه نگار

<http://alikonline.ir/fa/news/political/سیاسی/item/5931-نخست-وزیر-روزنامه-نگار>

Հայտնի իրադարձությունների օրերին ու վարչապետ Փաշինյանի հետ հանդիպումից հետո իրանական «Իռնա» լրատվական գործակալությանը ուշագրավ հարցազրույց է տալիս Հայաստանում ԻԻՀ արտակարգ և լիազոր դեսպան Քազեմ Սաջջադին. հարցազրույցը լրատվական գործակալությունը հրապարակում է «Հասարակության աջակցությամբ Փաշինյանը կկարողանա լուծել Հայաստանի խնդիրները» վերնագրով⁶: Իրանցի դիվանագետն, ըստ, էության Հայաստանի՝ որպես զբոսաշրջության կարևոր ու հետաքրքիր երկրի գովազդ պարունակող հայաստարարություններ է անում, ինչպես նաև հորդորում իրանցի գործարարներին մտածել Հայաստանում ներդրումներ անելու մասին: Հարցազրույցում Սաջջադին նշել է, որ երկու երկրների միջև տնտեսական հարաբերությունների ընդլայնման հարցը չպետք է լինի տեսական, գործնականում այդ ուղղությամբ պետք է լուրջ քայլեր ձեռնարկվեն և որ Փաշինյանն անձամբ դրական տեսակետներ և մոտեցումներ ունի Իրանի հետ համագործակցությունը զարգացնելու վերաբերյալ: Սաջջադին կարևորել է Հայաստանի դերը Կովկասյան տարածաշրջանում և խորհուրդ տվել Իրանի քաղաքացիներին այցելել Հայաստան :

Իրանական մամուլը հայաստանյան իրադարձությունների համատեքստում անդրադարձել է նաև Հայաստանի առաջին տիկնոջն ու հարցազրույց հրապարակել նրա մասնակցությամբ՝ «Հայաստանի հեղափոխությունը աշխարհի ամենից խաղաղ հեղափոխությունն էր» վերառառությամբ⁷: Հոդվածում արծարծվում են ինչպես Աննա Հակոբյանի՝ որպես արդեն վարչապետի տիկնոջ

⁶ پاشینیان با پشتوانه مردمی می تواند مشکلات ارمنستان را حل کند

http://www.irna.ir/fa/News/82937668?fbclid=IwAR3ZICMezQwTNfoRssl7QklpjHAsL8ipgVZE_3DHCPk2DZjhyfr73X4s7dc

⁷ انقلاب ارمنستان صلح‌آمیزترین انقلاب دنیا

<http://www.pishkhaan.net/news/86026>

դերակատարության հետ կապված հարցեր, այնպես էլ ընդհանուր քաղաքական խնդիրներ:

Հայաստանին՝ որպես զբոսաշրջային կարևոր հանգրվանի, անդրադարձող իրանական լրատվականներից մեկի հրապարակումը ուշագրավ է ոչ միայն տեքստի, այլ նաև տեքստին ուղեկցող նկարի դիտանկյունից: Հայաստանը իրանցիների աչքերում գրավիչ ու հետաքրքիր ներկայացնող հրապարկմանը ուղեկցում է Հայաստանի քարտեզը՝ իր սահմանների մեջ ներառելով ոչ միայն Արցախի Հանրապետությունը, այլ նաև Նախիջևանի ինքնավար մարզն ու Ջավախքը: Մի կողմ թողնելով Ջավախքի՝ այդ քարտեզում հայտնվելու հանգամանքը, պետք է առանձնացնել այն համատեքստը, որը հավելյալ ուղերձներ տեսնելու հնարավորություն է տալիս Նախիջևանի՝ այս քարտեզում հայտնվելու հանգամանքին. Ադրբեջանի Հանրապետության՝ Նախիջևանի տարածքում ապակառուցողական ռազմական գործողությունների, մի շարք դիրքերի փոփոխության ու իր ռազմական հռետորաբանության մեջ Նախիջևանի հատվածում կեղծ հաղթանակների ծավալապաշտական դիսկուրսի համատեքստը այս քարտեզին հետաքրքիր իմաստ է տալիս:

Իրանական մամուլի այս հրապարակումներն իրենց ազդեցությունն են ունենում իրանահայկական մամուլի տրամադրությունների վրա, նվազեցնում այն մտահոգություններն ու զգուշավորությունը, որ առաջանում է իշխանափոխության հետ կապված:

Թեհրանի «Արաքս» պարբերականի գլխավոր խմբագիր Մովսես Քեշիշյանի խոսքով՝ Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձությունների հատկապես անարյուն, ոչ բռնի լինելու հանգամանքը, ողջունվել է իրանական մամուլում, իսկ իրանահայ համայնքի մոտ հպարտության զգացում առաջացրել այն

հանգամանքը, որ Հայաստանի մասին խոսել են ոչ միայն իրահայկական մամուլում, այլև նաև իրանական ու միջազգային հայտնի պարբերականներում:

Այնուամենայնիվ, տարբեր հարթակներում արտահայտվում են որոշ մտահոգություններ: Դրանց մի մասը կապված է մշակութաբանական ընկալումների հետ. մասնավորապես, իրանցիների մի հատված համարում է, որ հայաստանցիները բավարար չափով աշխատասեր ու ժուժկալ չեն ու իրենց վատ սոցիալական պայմանների համար մեղադրում են իշխանություններին՝ նրանց վերագրելով բաներ, որոնց համար իրենք են պատասխանատու: Մտավախությունների մյուս հատվածը կապված է իշխանափոխությունից հետո Հայաստանի կողմից որդեգրվելիք արտաքին քաղաքականության հետ. պրոարևմտյան համբավ ունեցող իշխանությունների հետագա հնարավոր ավելի սերտ հարաբերությունները կարող են իրենց ազդեցությունն ունենալ հայ-իրանական հարաբերությունների վրա, և սա չի կարող զգուշավորություն չառաջացնել իրանցիների և հատկապես իրանահայերի շրջանում: Հեղափոխության՝ բացառապես ներքին հայաստանյան խնդիր լինելն ու դրա՝ հակակոռուպցիոն պայքարի հիմք ունենալը, սակայն, դրական ակնկալիքներ են ստեղծել իրանցի և հատկապես իրանահայ գործարարների մոտ:

Այսպես, իրանահայ գործարարներից մեկը՝ իրանահայկական «Հույս» շաբաթաթերթի արտոնատեր Լևոն Ահարոնյանը, հեղափոխությունից հետո իր հարցազրույցի ընթացքում մանրամասն կոռուպցիոն սխեմաներ է նկարագրում, որոնց առնչվել է Հայաստանում բիզնես ծրագիր ներդնելու փորձ

անելիս և հույս հայտնում, որ առաջիկայում նման խնդիրների էլ չեն բախվի⁸: Իր խոսքերով.

«Ես ինքս ահազին ներդրումներ եմ արել Հայաստան, մոտիկ ընկերներս՝ Լևոն, ի՞նչ ես անում, այսինչ բանը... ընկերներս թե՛ զի՛ժ ես դու, մարդ փող կբերի՞ Հայաստան: Այսինքն, էս մե տեղ չի, որ կարենաս փող բերես: Բայց էսի կփոխվի, ամեն ինչ կլավանա»⁹:

Գործարարը նույն հարցազրույցում պատմում է Մևանում իր ձկնաբուծական բիզնես ծրագրի մասին, որը նորարական ու բնապահպանության տեսակետից արդյունավետ ծրագիր է եղել ու մեծ ներդրումներ ենթադրել, բայց կառավարության կողմից թույլտվություն չստանալով կյանքի չի կոչվել: Այսպիսի անարդար որոշումներով կառավարությունն, ըստ գործարարի, վանել է բազում ներդրողների: Եվ Հայաստանյան իրադարձություններն իրանահայ գործարարների մոտ նախևառաջ այս մոտեցման փոփոխության ակնկալիք են ստեղծում:

Նույն խնդրին անդրադառնում են նաև Իրան-Հայաստան տնտեսական հարցերով հետաքրքրվող, իրանահայ վերլուծաբաններն ու լրագրողները. հույս հայտնելով, որ առաջիկայում հայ-իրանական տնտեսական հարաբերությունները վերբալ մակարդակից հնարավորություն կունենան անցում կատարելու գործնական հարթակ: Այս իմաստով, հատկապես թիրախավորվում է այն հանգամանքը, որ հայաստանյան բանկերը բանկային հաշիվներ չեն բացում իրանցի գործարարների համար և նախկինում իշխանությունները որևէ քայլ չեն ձեռնարկել այս խնդիրը լուծելու համար:

Իրան-Հայաստան հարաբերությունների սերտացման հնարավորությունների հետ մեկտեղ այս նույն շրջանում

⁸ Հարցազրույց Լևոն Սհարոնյանի հետ, <https://www.youtube.com/watch?v=9Sn7K81H6Pw>

⁹ Նույն տեղում

առաջացել են նաև այդ հարաբերությունների տնտեսական հատվածի համար լուրջ սպառնալիք հանդիսացող խնդիրներ. ԱՄՆ-ի Միջուկային ծրագրից միակողմանի դուրս գալն ու Իրանի հանդեպ կիրառված նոր պատժամիջոցներն ամենալուրջ խոչընդոտն են այդ խնդիրների շարքում: ԱՄՆ-ի կիրառած պատժամիջոցները իրենց բացասական ազդեցությունն են թողնում նաև իրանաեվրոպական հարաբերությունների վրա, ինչն էլ իր հերթին փակում է Հայաստանի համար ցանկալի կամուրջի դերակատարության հնարավորությունը այդ հարաբերություններում: Ավելին, այդ պատժամիջոցներն անուղղակի ազդեցություն են ունենում նաև Իրան-Հայաստան հարաբերությունների վրա: Ֆինանսական ու բանկային համակարգի վերականգնված պատժամիջոցներն, օրինակ, ուղիղ ազդեցություն են ունենում նաև հայաստանյան բանկերում հաշիվներ ունեցող իրանցիների ու իրանահայերի վրա: Քաղաքական որոշ շրջանակներ այս ազդեցության առկայությունը փորձեցին կապել Հայաստանում տեղի ունեցած փոփոխությունների ու նոր իշխանությունների վարած քաղաքականության հետ՝ այս մտայնությունը տարածելով նաև իրանահայերի շրջանում: «Առաջին .էլ .էմ» լրատվականին տված հարցազրույցում, օրինակ, իրանահայերից մեկը շեշտում է, որ նախորդ կառավարության ժամանակ նման խնդրի առաջ երբևէ չեն կանգնել»¹⁰: Այս և մի շարք այլ հարցազրույցներ ու հրապարակումներ հանրային մեծ աղմուկ բարձրացրին հայաստանյան հանրային խոսույթում ու թեև ՀՀ Կենտրոնական բանկը հանդես եկավ պարզաբանում-հայտարարությամբ, որտեղ նշեց, որ «ՀՀ ԿԲ-ն իր որևէ հանձնարարականով կամ նորմատիվ

¹⁰ «Մեռած մարդու հետ նույն կարգավիճակն ունենք. ՀՀ բանկերը արգելափակում են իրանահայերի հաշվեհամարները»,

https://www.youtube.com/watch?v=e_YQHK1mpX0

իրավական ակտով չի արգելում ԻԻՀ քաղաքացիներին կամ ԻԻՀ-ից այլ անձանց սպասարկելը բանկերի կողմից» և որ «ստեղծված աժեռտաժը բնական չէ, և հետապնդում է որոշակի խմբի կամ խմբերի մասնավոր շահերը» այնուամենայնիվ, որոշ հասարակական ու քաղաքական շրջանակներ որոշ ժամանակ այս թեման ակտուալ պահեցին: Իսկ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցությունն անգամ, հանդես եկավ կոչ-հորդորով՝ պահանջելով ՀՀ կառավարությունից ու Կենտրոնական բանկից «վերականգնել իրանահայերի խախտված իրավունքները»¹¹ : Այս խոսույթը, ինչպես նաև ՀՅԴ-ի Երևանի քաղաքային ու ՀՀ համապետական ընտրություններում ստացած ոչ բավարար ձայները և ՀՅԴ-ի Հայաստանյան քաղաքական դաշտից դուրս մղումն իրենց ազդեցությունն են ունեցել, բնականաբար, նաև Հայաստանից դուրս, այս դեպքում Իրանում գործունեություն ծավալող դաշնակցականների՝ Հայաստանում տեղի ունեցածի ու ՀՀ ներկա իշխանությունների հանդեպ վերաբերմունքի, ինչպես նաև նրանց պատկանող մամուլի արձագանքների վրա:

Նոր տնտեսական հեռանկարների համար մեկ այլ խոչընդոտ է Իրանի ներքաղաքական իրավիճակը, որը կարելի է նաև առաջին խնդրի հետևանքը համարել: Իրանական արժույթի արժեզրկման ու տնտեսական լուրջ խնդիրների ֆոնին Իրանում շարունակում են հակաիշխանական դժգոհություններն ու ներիշխանական պայքարը ազդեցության լծակների համար: Ներքին խնդիրների լուծմամբ ու ԱՄՆ-ի հետ հնարավոր ավելի սուր առճակատման չգնալու խնդրով մտահոգ հարևանի հետ նոր տնտեսական հարաբերությունների համար հարթակներ ձևավորելն ավելի բարդ խնդիր է դառնում հայաստանյան նոր իշխանությունների համար:

¹¹ «ՀՅԴ-ն պահանջում է ՀՀ Կառավարությունից ու ԿԲ-ից՝ վերականգնել ՀՀ քաղաքացիների խախտված իրավունքները», <https://www.yerkir.am/news/view/160911.html?fbclid=IwAR1d4hoRCYTEQiEeRGy70jP0EQHJBEtJQ0gfsqts5g2IDEGorAqFN2oxCy>

Արդյունքում, դժվարանում է նոր ծրագրերի մեկնարկը, ինչն էլ բացասական տպավորություն է թողնում հեղափոխությունից ակնկալիքներ ունեցող ոչ միայն հայաստանցիների, այլև իրանահայերի վրա:

RESPONSE OF IRAN AND IRANIAN ARMENIANS TO 2018 SPRING EVENTS IN ARMENIA

Abstract

Anna Gevorgyan

Center for Civilization and Cultural Studies,

Yerevan State University

anna.gevorgyan@ysu.am

Key words: *Iran, Iranian Armenians, revolution, economic ties*

Iran, as a neighboring country of Armenia that has some tensions with the West, had some cautious attitude towards the developments in Armenia that is Velvet revolution and the change of power. Nevertheless, after some direct contacts and after several interviews of high-level Armenian officials, it is obvious that the caution has been lessened.

The Iranian Armenian community that is one of the oldest Armenian communities in the world and the only one whose everyday language is Eastern Armenian, has a very strong ties with Republic of Armenia and developments of 2018 have its implications on the attitudes of Iranian Armenians towards the Armenian Government.

ОТКЛИКИ ИРАНА И ИРАНСКИХ АРМЯН НА ПРОИЗОШЕДШИЕ В АРМЕНИИ ВЕСЕННИЕ СОБЫТИЯ 2018 ГОДА

Аннотация

Анна Геворгян

Центр по исследованию проблем

культуры и цивилизации, ЕГУ

anna.gevorgyan@ysu.am

Ключевые слова: *Иран, армяне Ирана, революция, экономические связи*

Иран, как соседская страна Армении, у которой сложные отношения с Западом, имела осторожное отношение к событиям происходящим в Армении, то есть к Бархатной Революции. После некоторых прямых общений и нескольких интервью высокопоставленных лиц Армении, однако, очевидно, что осторожность уменьшилось.

Армянская община Ирана, которая является одной из древнейших армянских общин мира и единственной чьей повседневный язык является Восточный армянский, имеет прочные связи с Арменией и события 2018 года имеют свои отклики на отношение иранских армян к правительству Армении.